

Agressie en liefde

In 'Branden' laat Ro Theater acteurs, met wortels van ver, de verhalen vertellen die schuilgaan achter veel Rotterdamse deuren.

Hanny Alkema

De balie in de entreehal ziet eruit als een stapel opgevouwen dekens. In de theaterzaal is een rechthoekig gat in de vloer op dezelfde manier afgezet met dekenranden en markeert een twintigvoud van zulke stapels de speelvloer. Als Ro Theater een project in eigen huis speelt, doet het hele gebouw mee.

Dekens als beschutting, dekens als symbool voor leed en miserie. In 'Branden' draait het om die contradictie. Doorrazende agressie tegenover liefde en menselijkheid. Het is het tweede deel van een vierluik over het vinden van de eigen geschiedenis, je wortels. Na het gemoedelijker stadsproject 'Moeders' is 'Branden' een aangrijpende confrontatie met de gevolgen van oorlog en geweld.

De Canadese schrijver/regisseur Wajdi Mouawad (1968) is geboren in Libanon en de alles ontwrichtende burgeroorlog in zijn jeugd heeft zijn werk getekend. Een historisch voorval als het in brand schieten van een bus vol Palestijnse vluchtelingen, waarvan hij als kind getuige was, komt als ervaring van de hoofdperson in 'Branden' terug. Zonder plaats en tijd te benoemen. Juist door het stuk op een onbestemde plaats – ergens in het Midden-Oosten – te laten spelen, geeft Mouawad 'Branden' ('Incendies') een universele lading. Het gerenommeerde tijdschrift *Theater Heute* riep het uit tot het beste buitenlandse stuk van 2008.

De spelers zijn van uiteenlopende afkomst. Behalve in Nederland en België liggen hun wortels in Iran, Moldavië, Marokko, Liberia. Toen ze het stuk las, realiseerde regisseur en artistiek leider Alize Zandwijk zich dat achter heel wat Rotterdamse voordeuren vergelijkbare verhalen schuilgaan: „In Rotterdam is zo'n 65 procent van de bevolking afkomstig uit een andere cultuur en daaronder zijn er heel wat met diep in hun leven ingrijpende oorlogservaringen. Zulke verhalen moeten verteld worden. Daar kun je niet omheen.”

In het stuk geeft moeder Nawal

Regisseur Alize Zandwijk.

haar tweeling Jeanne en Simon de opdracht op zoek te gaan naar hun dood gewaande vader en een onbekende broer. Hun speurtocht wordt verweven met die van Nawal, toen zij ooit zocht naar de zoon die haar bij de geboorte was afgenomen. Die vervlechting van heden en verleden, van het persoonlijke en het historische duikt diep in de eeuwige spiraal, een monsterlijke optelsom van wraak en weerwraak.

In de programmabrochure duiken parallellen op in achtergrondverhaaltjes van de cast, opgetekend op de allereerste repetitiedag: „Ik was er helemaal stil van”, zegt de in een Brabants dorp geboren Nasrdin Dchar ('Ghetto', tv-serie 'Deadline'), „wist gewoon niet wat ik daaraan nog had toe te voegen.”

Hoe wrang sommige verhalen ook zijn, in artistieke zin kun je je afvragen hoe urgent zo'n multiculturele bezetting is in een uitgesproken tekststuk. Bij de repetities tekent zich de meerwaarde af. De ontmoetingen van Jeanne en Simon op hun reis naar de basis van hun bestaan krijgen door de diverse dictie en tongval van de spelers een authentieke kleur, die de grensoverschrijdende betekenis van 'Branden' als vanzelf versterkt.

Waren de vrouwen in 'Moeders' goddeels amateurs, hier kan vrijwel iedereen op professionele ervaring of (toneel)opleiding bogen. Bright Omansa Richards (Toneelschool Arn-

hem, 'Peer Gynt', telefilm 'Blue Bird') speelt een nietsontziende killer. „Je hoort”, zegt Zandwijk, „dat hij moeite heeft met de Nederlandse klanken, maar ik wilde per se hem en niet een witte acteur in die rol, omdat wat hij heeft meegemaakt in Liberia aan dood en verderf in meeklinkt.”

De betrokkenheid op de vloer is 'Lastig om jezelf in te nemen tot radertje in verhaal'

soms moeilijk te bedwingen. „Houd het nuchter, houd het klein”, klinkt steeds Zandwijks stem vanaf de tribune. „Ze willen zo graag honderd procent neerzetten”, zegt dramaturg Liet Lenshoek, „en laten zich dan meeslepen door eigen emoties. Dat is het lastige, om jezelf in te nemen tot onderdeel; radertje in het verhaal dat verteld moet worden.”

Schimmenspel ondersteunt die opzet expressief, zoals in een scène waar vluchtelingen zonder pardon worden neergeschoten. Of waar de jeugdige Nawal bevalt. Als Ro-actrice Fania Sorel, die Nawal hartverscheurend ingetogen speelt, vanonder het witte doek tevoorschijn komt, blijft het silhouet van haar gespreide benen zichtbaar en grijpen twee armen vergeefs naar de zwaaiende emmer waarin de pasgeborene zo meteen naar de rivier wordt gebracht. Dat is de harde realiteit, weet je dan. De Moldavische musicus Oleg Fateev vertolkt weemoed in een Russisch

liefdesliedje.

De speelvloer is bedekt met een dikke laag lavakleurig gruis, dat aan woestijn en onverharde wegen doet denken. „Verkrumeld kunstrubber”, zegt decorontwerper Thomas Rupert. „EPDM”, preciseert technicus Sydney van Geest. Ofwel, een synthetische verbinding die, anders dan echt rubber, niet brandgevaarlijk is. „Te riskant anders”, zegt Rupert. „nu zo'n hoeveelheid zo lang op een plek blijft liggen.”

De Vlaamse Goele Derick zorgt met een geestige notarisvertolking voor luchtige momenten. Ondanks de ernst van het thema heeft 'Branden' ook op anderen een opwekkend effect. „Dit is mijn verhaal”, zegt Mahnaz Morrowatian, vijftien jaar

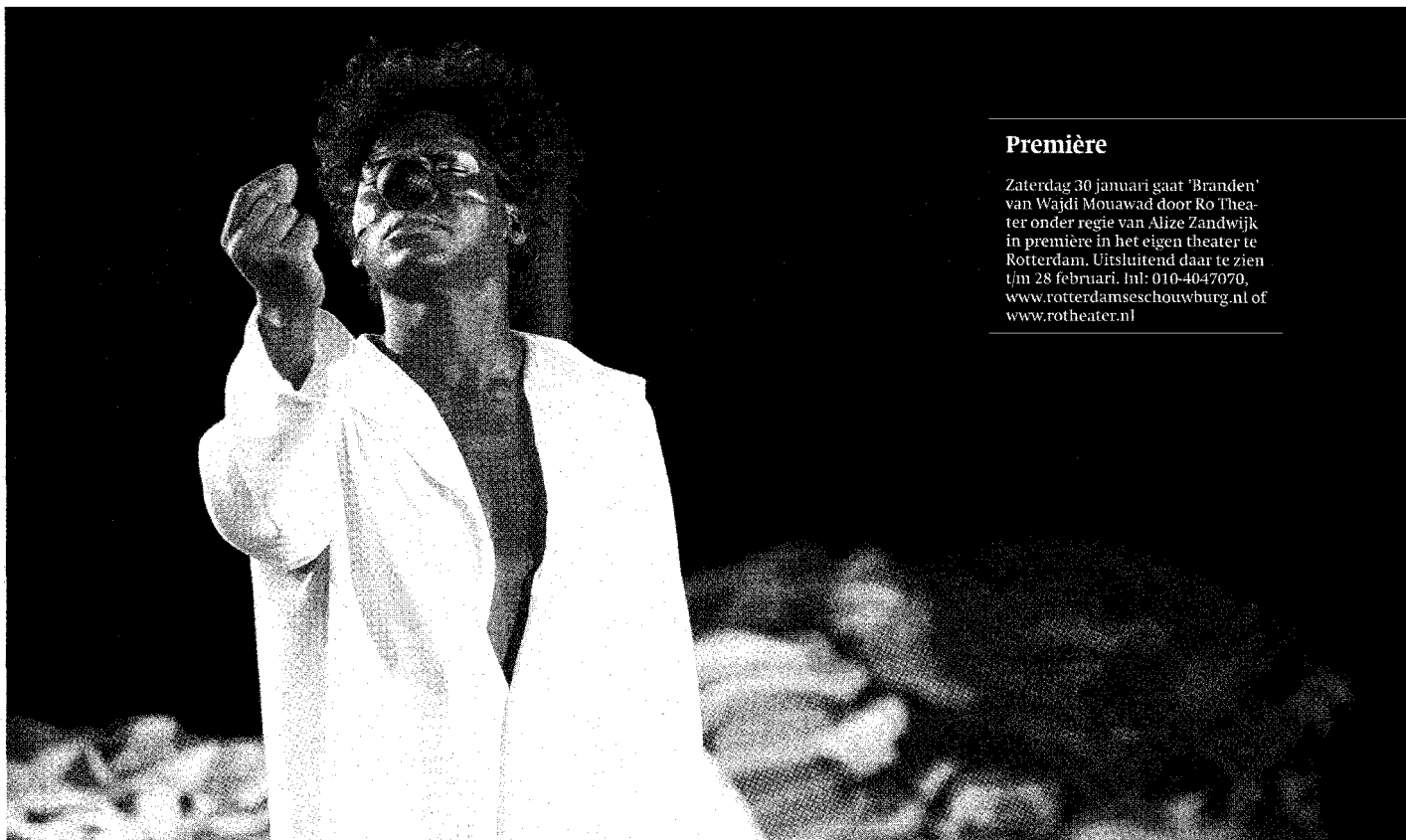
geleden met haar kinderen uit Iran gevlucht. Leer lezen, schrijven, rekenen, leer denken, dat is je enige kans, houdt zij in 'Branden' als wijze oma kleindochter Nawal voor.

„Leren is leven. Zulke dingen zeg ik ook tegen mijn eigen kinderen. Revolutie, oorlog, het is allemaal mijn verhaal. Ik heb altijd toneel willen spelen, maar dat kon niet in Iran. Als vrouw mocht je je niet zo vertonen. Nu geef ik les op een basisschool en ren elke dag na afloop hiernaartoe. Het is een soort thuiskomen. Heerlijk, ik leer elke dag weer bij.”

Aan populisme heeft Zandwijk een bloedhekel. Theater moet geëngageerd zijn. Inmiddels komt steeds meer gemengd publiek binnenstappen, constateren regisseur en dra-

maturg trots. Zeker in het eigen huis, dat laagdrempeliger blijkt dan de schouwburg. Reden ook om 'Branden' daar een poos achtereen als stadsproject te spelen. Het volgend seizoen elders spelen ligt in de bedoeling. „En graag ook in het buitenland”, zegt Zandwijk, „dat vind ik relevanter dan een 'Koning Lear'. Het maatschappelijke belang is groter.”

's Avonds bij de doorloop wordt alleen ingegrepen als iemand even de sober verhalende acteerstijl dreigt los te laten. „Niet huilen, houd het open”, corrigeert de regisseur dan zacht. En ja, zodra de nuchtere toon weer is opgepakt, krijgen spel en speler onmiddellijk meer kracht, ontstijgt het verhaal elk sentiment.

Première

Zaterdag 30 januari gaat 'Branden' van Wajdi Mouawad door Ro Theater onder regie van Alize Zandwijk in première in het eigen theater te Rotterdam. Uitsluitend daar te zien t/m 28 februari. Tel: 010-4047070, www.rotterdamseschouwburg.nl of www.rotheater.nl

Scène uit de voorstelling 'Branden', het tweede deel van een vierluik over het vinden van de eigen geschiedenis.

FOTO LEO VAN VELZEN